

Prof. ir. M.M.G.R. Bol benoemd tot erelid van de KNBV

De Koninklijke Nederlandse Bosbouw Vereniging (KNBV) heeft afgelopen voorjaar haar oud-voorzitter prof. ir. M.M.G.R. Bol benoemd tot erelid. Daarmee werd hij officieel bedankt voor zijn enorme inzet voor het Nederlandse bos en de vereniging zelf. Twee jaar eerder ontving Bol al een erelidmaatschap van de International Union of Forestry Research Organizations (IUFRO) waarvan hij jarenlang een van de belangrijke motoren is geweest. Een gesprek met een groot liefhebber van bos, natuur, kunst en cultuur.

Bol (67 jaar) woont in het hartje van Arnhem, op een rustige plek. Vanuit zijn appartement kijkt hij neer op de Rijn. Het enige opvallend hoorbare is het zware motorgeluid van de vrachtboten. Hij heeft er geen spijt van dat hij vijf jaar geleden, toen hij als hoogleraar bosbouwtechniek aan de Landbouwniversiteit in Wageningen met de vut ging, zijn woning in Renkum voor deze lokatie verruilde. "Het is hier heerlijk. Bovendien zit ik overal dichtbij." Inmiddels heeft hij bijna alle functies die hij bekleedde op het gebied van de bosbouw neergelegd. Hij doet het wat rustiger aan en volgt de ontwikkelingen vanaf de zijlijn, zegt hij.

Bol werd geboren in het Drentse Anloo. Na de Tweede Wereldoorlog vertrok hij naar Wageningen waar hij bosbouw ging studeren

en zich specialiseerde in bos-technieken en -produkten. Die specialisatie op technisch gebied bepaalde zijn verdere loopbaan.

Minutentabellen

Eerst werkte hij enkele jaren op de afdeling bosexploitatie van de toenmalige Landbouwhogeschool in Wageningen, waarna hij in dezelfde plaats zijn onderzoek voortzette op de Dorschkamp. "Het was in de tijd van de wederopbouw. Ook de bosbouw deed mee aan de rationalisatie. Mijn taak was bestaande werkmethoden in de bosarbeid te verbeteren, de kosten te verlagen en arbeidsfysiologisch onderzoek te doen om vervolgens de werkbelasting te kunnen terugdringen." Bekend uit die tijd zijn de minutentabellen die Bol samen met zijn collega ir. A.G. Gerritsen samenstelde. Deze normtabellen, die bedoeld waren voor het arbeidsintensieve en dus dure vellingswerk, waren bedoeld om de produktiviteit in de bosbouw te verhogen. Voorheen kregen de

bosarbeiders willekeurig per gekapte boom betaald, de minutentabellen brachten daar meer eenheid in en differentieerden dat stuktarief naar de diameter van een boom.

"De rationalisatie was een groot succes. Staatsbosbeheer kon bijvoorbeeld de enorme loonstijging in die jaren goed bijhouden. Daarna kwam de mechanisatie die in het begin eveneens succesvol was. Maar op een gegeven moment liepen we tegen barrières aan. Je kunt niet almaar blijven groeien. In Nederland gaat het om kleine projecten. Mechanisatie kent dan haar grenzen. Gedeeltelijk is dat probleem opgelost door dat partikulieren in regionale bosgroepen gingen samenwerken op gebieden als velling en bosaanleg."

"De vraag was hoever we moesten gaan met die mechanisatie. Door het gebruik van zwaar materieel in de bossen loop je risico's, zoals voor bodemverdichting. In de tachtiger jaren is veel onderzoek gedaan naar de relatie voertuigen en vegetatie.

Gebleken is dat er veel mogelijkheden zijn om de 'schade' te beperken.

Het proefschrift van F. Beekman uit 1987 geeft daar meer duidelijkheid over. Wat ik belangrijk vind, is dat de processen die je in werking zet, in ieder geval omkeerbaar zijn. Als de vegetatie of de bosbodem zich niet meer kunnen herstellen, ben je op een verkeerde manier bezig."

Vanuit zijn betrokkenheid bij de bosarbeid vervulde Bol ook een tienjarig voorzitterschap van de Stichting PLBC, nu de Praktijkschool Arnhem.

■ "De onderscheiding betekent werkelijk iets voor me".

Natuur versus houtproductie

Bol is aangeland bij zijn stokpaardje: de strijd tussen voorstanders van bosbeheer louter ten behoeve van de houtproductie en zij die de natuur in het bos ongestoord haar gang willen laten gaan. "Die twee groepen willen of kunnen elkaar niet begrijpen. Fanatisme en deelbelangen houden dit conflict in stand. Op zich is het ontstaan van het geschil goed te begrijpen. Ook in Nederland hebben we in een ver verleden een ongelimiteerde kap gehad. Het is alleen maar toe te juichen dat er tegengas werd gegeven. Ik pleit er dan ook niet voor de klok terug te zetten. Inmiddels is in West- en Noord-Europa een aardig compromis gevonden dat alleen nog verfijnd dient te worden. Laten we daarom de handen ineen slaan in plaats van elkaar tegen te werken."

"In de tropen daarentegen is de houtkap nog wel een geweldig probleem. Ook voor de landen daar zijn er theoretische modellen voor een goed beheer (o.a. proefschrift J. Hendrison, 1990, J.E.) maar die worden nog niet in de praktijk toegepast. Het westen zal op z'n minst een flinke financiële bijdrage moeten leveren om dit probleem te kunnen oplossen."

Volgens de oud-KNBV-voorzitter zijn de risico's van een blijvende achteruitgang van de bossen groter in de tropen dan in de gematigde gebieden. Door de hogere temperaturen in de tropen ontstaat er een versnelde organische omzetting van het strooisel waardoor voedingsstoffen sneller vrijkomen en daarmee vlugger uitspoelen. Het gevolg is dat de bodem verarmd en die schade is dan definitief. "De ingrepen van de mens zijn daar schadelijker dan hier. We moeten ons in het westen daarom niet onttrekken aan onze verantwoordelijkheden. We kunnen zelf prima hout produ-

■ Dorschkamp-onderzoek rationalisatie en mechanisatie van het maken en transporteren van rondhoutsortimenten. Landgoed "de Utrecht", Esbeek, 1965.

ceren zodat we minder uit de tropen nodig hebben. Natuurlijk zullen we altijd moeten blijven importeren, maar we kunnen hier best wat meer gaan uitbreiden en kappen. Nu zitten we in Nederland nog onder de 10%. Dat kan zeker doelen. Volgens eerdere beleidsdoelen is zelfs een percentage van 25 te halen, maar dat lijkt me aan de hoge kant."

Multiple use

"Ik ben voorstander van het multiple-use principe. Dus, in het algemeen gesproken en uitzonderingen daargelaten, geen aparte reservaten voor natuurlijke bossen met daarnaast productiebossen. Ik zie liever bosgebieden waarin recreatie, productie, natuur en bosontwikkeling naast elkaar bestaan met eventueel accentverschillen afhankelijk van de aard en de ligging van het bos. Die combinatie kan heel goed maar daar moet je wel beheersmodellen voor ontwikkelen. En natuurlijk moet elke functie iets inleveren. Er is een wereld van mo-

gelijkheden tussen het oerwoud en de dennenakker."

"In Nederland is de grond heel schaars. Daarom zou zo'n geïntegreerd bosbeheer hier ook het beste zijn met daarnaast beperkte ruimten voor specialismen. Bovendien heeft die benadering waarschijnlijk het grootste maatschappelijke draagvlak. Iedereen komt immers aan zijn trekken. Ik heb het idee dat op het gebied van zulke beheersmodellen in Nederland best ervaring is, maar heel verspreid. Het is goed daar eens een inventarisatie op los te laten."

De voortdurende reorganisaties en bezuiningen in de bosbouw, die ook dergelijke plannen bemoeilijken, zijn Bol een doorn in het oog. Over dat onderwerp kan hij zich nog steeds opwinden. "De bosbouw heeft structureel geen middelen om te kunnen investeren in bos, bosonderhoud en bosontwikkeling. De overheid moet bezuinigen, dat begrijp ik. Maar waarom moet de bosbouw relatief

■ Met een collega uit Taipei voor "Hinkeloord", LUW, 1980.

zoveel inleveren. Dan te weten dat het bos zoveel aanzien heeft bij de mensen."

"Een van de gevolgen van die bezuinigingen is een verdere deprivatisering van de bossen. Nog meer particulier bos komt in handen van de overheid en semi-overheden zoals Natuurmonumenten en de landschappen. Daardoor dreigt de variatie in beheer deels verloren te gaan, en dat is erg jammer."

"Laten we onze krachten bundelen. Laat de bos- en natuurwereld klaar zijn als straks uit de landbouw vrijkomende gronden andere bestemmingen krijgen."

Langjarige processen

Waar Bol zich ook aan stoot zijn de vele modeverschijnselen in het bosbeheer. Hij vindt het verbijsterend dat de langjarige processen die zich in het bos afspelen in Nederland zo gemakkelijk wor-

den onderbroken. Hij spreekt van een al te vaak modieus en lichtzinnig optreden. Als voorbeeld noemt hij de prachtige lariks die gekapt moet worden omdat ze ergens niet 'van nature' thuishoort. "Wacht op z'n minst tot ze oud worden of van nature sterven!". Een ander voorbeeld dat hij geeft, zijn de wijzigingen in de beplantingsdichtheid van de grove den en andere soorten. Eerst was die bij de grove den 12.500 bomen per hectare maar die hoeveelheid gaf problemen met de verzorging van het bos. De reactie daarop in de zeventiger jaren was een vermindering van dat aantal tot 3000. "Op zich was een reductie een goed initiatief maar met deze hoeveelheid sloeg men toch echt door. Door de openheid die daardoor ontstaat in het bos ontwikkelen zich grassen en onkruiden die schadelijk zijn voor het jonge plantsoen. Een ander risico van die ruime stand is de 'appelboomvorming'. Dit beleid heeft helaas een tijdje geduurd maar gelukkig is het aantal bomen per hectare inmiddels pakweg verdubbeld."

"Met langjarige processen moet je voorzichtig zijn. Specialistisch onderzoek is prima, maar bestuurder eerst goed de effecten ervan in kleinschalige praktijkexperimenten. Voorzichtigheid is geboden om de continuïteit te waarborgen. Processen die in gang zijn, moet je niet onderbreken. Het beheren van bossen tot en met het bessen van bomen moet worden overgelaten aan geschoolde krachten. Zeker een geïntegreerd bosbeheer stelt hoge eisen aan de kennis, ook van de bosarbeiders."

Bol was vanaf 1971 tot en met 1987 hoogleraar bosbouwtechniek aan de Landbouwuniversiteit in Wageningen. Zijn leeropdracht was techniek en producten. Hij combineerde die functie in de

176 ■ Opening van een tentoonstelling op kasteel Groeneveld, 1982.

eerste jaren met onderzoek aan de Dorschkamp. Het waren volgens hem spannende jaren omdat hij op die manier als hoogleeraar contact bleef houden met de praktijk. In die periode was hij tevens zeer actief als bestuurslid van de IUFRO waarvan hij onder meer internationaal voorzitter was van de sectie 'forests operations and techniques'. Voor zijn inzet ontving hij in 1990 in Montreal het erelidmaatschap van de IUFRO.

Optimaliseringsmodel

Een van de onderwerpen waar hij zich in die tijd samen met ir. P.H.M. Tromp veel mee bezighield, is de centralisatie van de houtverwerking, nationaal en internationaal. Zijn stelling was dat bomen na velling zo snel mogelijk uit het kwetsbare bos moesten verdwijnen om schade zoveel mogelijk te voorkomen. Na de kap moesten ze direct worden afgevoerd naar een centrale verwerkingsplaats. Op het bereikte resultaat kijkt hij met tevredenheid terug. Als voorbeeld noemt hij de totstandkoming van een optimaliseringsmodel voor het sorteren van langhout in gebruikssindelen van Lophout dat model promoveerde de heer M.P. Reinders, waarvan onder andere Bol promotor was, in 1989. "Ik ben daar trots op. Internationaal heeft dit model goed gescoord. In Nederland, vrees ik, wordt het nog niet toegepast en ik denk dat dat ook niet zal gebeuren. Het model van Reinders en de bijbehorende informatiesystemen verensen namelijk grootschalige rondhoutsorteerbedrijven met op wetenschappelijk niveau geïnformeerd management en die kennen wij niet."

In 1987 ging Bol met de vut. Het jaar daarvoor was hij al met zijn internationale werkzaamheden gestopt. Hij dacht in eerste instantie dat hij met deze stappen voor goed een punt had gezet achter

■ *Utreiking van een aquarel van het KNBV-jubileum-kinderboek aan H.K.H. Prinses Juliana en Z.K.H. Prins Bernhard, 1985.*

zijn bosbouwactiviteiten. Maar dat was niet het geval, wat hij overigens niet betreurde. Sinds drie jaar is hij voorzitter van de stichting Nationale Boomfeestdag, de organisatie waarvan de Bosbouwvereniging aan de wieg stond. Binnen de vereniging zelf zit hij in de commissie Hongarije die nauwe banden onderhoudt met de bosbouwvereniging in dat land.

Kunst en cultuur

Gelukkig blijft er voor Bol voldoende tijd over voor een oude geliefde hobby waar hij lange tijd te weinig aan toekwam: de literatuur. Graag leest hij boeken van Willem Elsschot en Marnix Gijsen maar ook sommige moderne schrijvers, zoals P.F. Thomése met zijn boek Zuidland, zijn favoriet bij hem. Veel toehoorders van Bols toespraken zal overigens zijn

liefde voor literatuur wel zijn opgevallen. Zijn redevoeringen over bosbouw worden gelaardeerd met citaten uit velerlei boeken. "Daarmee heb ik altijd geprobeerd belangrijke zaken te benadrukken. Door verrassende dingen te zeggen, houd je de mensen wakker tijdens zo'n lezing. Bovendien relativeren die citaten ook hetgeen wat ik heb gezegd."

De woonkamer van zijn appartement geeft een indruk van een andere, bijna verstopte hobby die hij weer heeft opgepakt, namelijk het verzamelen van grafiek en schilderijen. Op de muren prijken werken van meesters van voor, tijdens en na de Haagse School. Hieruit blijkt weer zijn liefde voor zijn vak. Overal hangen tafereeltjes van landschappen en bossen. In dit beeld past ook zijn initierende rol vanuit een werkgroep

■ Het Koninklijk paar en prof. ir. M.M.G.R. Bol bij de Nationale Boomfeestdag 1992 te Beverwijk.

van de KNBV om een nationaal centrum voor bos, natuur en landschap tot stand te brengen, zoals nu is gerealiseerd in kasteel Groeneveld in Baarn.

Twaalf jaar was Bol bestuurslid van de KNBV, waarvan zes jaar als voorzitter. Enkele hoogtepunten voor hem waren de actieve participatie rond de regionale intro-

ductie van de achtergronden van het Meerjarenplan Bosbouw; de jubileumviering in 1985; de activiteiten van de vereniging rond het vraagstuk van de vitaliteit van bossen; de aanzet van de ontwikkeling van een communicatieplan voor de vereniging; het voorstel tot verdere ontwikkeling van de strategienota; en tenslotte de actieve participatie in de Bosbouwvoorlichtingsraad dat volgens hem een heel belangrijk kanaal is voor de KNBV.

Als blijk van waardering voor alle liefde en inzet voor zijn werk als bosbouwdeskundige heeft de vereniging hem het afgelopen voorjaar benoemd tot erelid. "Ik ben daar heel erg blij mee. De vereniging ben ik altijd zeer genegen geweest. Samen met het IUFRO-erelidmaatschap heb ik nu een stel prachtige onderscheidingen, die werkelijk iets voor me betekenen!"

Peulen voor al uw houtbewerkingsmachines. Bezoek onze moderne showrooms met meer dan 200 verschillende machines in voorraad.

Importeur:

Ingenieursbureau
PEULEN

MEER DAN 38 JAAR SERVICE

OOSTPLEIN 130

3011 KX ROTTERDAM

010-411.71.66

Demonstratie
Rotterdam of Dalfsen.

ZAAG- EN KLOOFAUTOMAAT
Spaltfix 300

Aantal houtblokken
2, 4, 6 of 8.
Capaciteit per uur
5-7 m³.

Houtblokken zagen en kloven in één arbeidsgang t/m 30 cm \varnothing Door gebruik van pendelzaag weinig krachtsinspanning noodzakelijk. Opgenomen vermogen 7,5 kW. Aandrijving via aftakas of elektromotor. Hulpstuk: transportband.

Voorjaarsrede van de voorzitter van de KNBV:

Bos vertegenwoordigt 1750 Tweede-kamerzetels

Voorzitter J.L. Volmuller van de KNBV behandelde in zijn voorjaarsrede tot de algemene ledenvergadering op 29 april 1992 onder andere het volgende.

Het ministerie van LNV schijnt het als planmatig te beschouwen om ieder jaar de bijdragen voor de bosbouw op een steeds vroeger tijdstip op te schorten. De bosbouw is geen geldverslinder, maar toch is nu het budget te krap. Er kan niet consistent en niet planmatig mee gewerkt worden. Waren bodem, lucht, water, bos en natuur altijd "gratis", thans worden miljarden besteed aan het schoon houden van bodem, lucht en water. Maar de bosbouw krijgt nog steeds maar een bescheiden, te bescheiden budget. Toch is het bosbelang groot. Per dag bezoeken 500 000 personen het bos, dat komt neer op 600 personen per hectare per jaar. De politici kunnen gewaarschuwd zijn: de 185 miljoen bezoeken per jaar komen overeen met maar liefst 1750 Tweede-Kamerzetels.

Meer milieu, minder CO₂, minder landbouw, meer hout: dat geeft aan dat er meer bos moet komen. Er zijn echter nog heel wat hobbels te slechten. Daartoe zal eendaags de "zware" ministeriële Adviescommissie Bosuitbreiding worden ingesteld.

Het werk van de Commissie Functiebeloning leidt hopelijk tot een eerlijke, duidelijke bijdrage-regeling die bijvoorbeeld ook de gemeenten niet discrimineert. De

geesten zijn zijn allerwegen rijp voor iets nieuws.

Helaas treedt de bosbouw nog altijd verdeeld naar buiten. Toch is er iets dat de bosbouwers bindt: zij zijn allemaal pro-bos. Wanneer wij bosbouwers dat nu eens consequent naar buiten brengen, dan staan wij sterk. De verschillen van mening moeten ons niet verdelen maar versterken: zij kunnen de grondslag zijn voor verandering en vooruitgang. Maar dan moeten wij elkaar ruimte gunnen om, binnen onze gezamenlijke liefde voor het bos, de bosbouw ieder op zijn eigen wijze te bedrijven. Dan ook zal politiek Den Haag geen bosbouwgroepen meer tegen elkaar uit kunnen spelen als er weer eens bezuinigd moet worden.

Het is in dit kader goed dat de KNBV internationaal gaat. In 1992 vindt er uitwisseling plaats met Hongaarse collega's, de Duitse zustervereniging komt bij ons op bezoek en wij gaan in Duitsland de naturgemässe Waldwirtschaft bestuderen. Met de Vlaamse bosbouwers wordt gewerkt aan de opbouw van een nauwe relatie. Op Nederlands initiatief in het ECE Timber Committee en de EG vindt in mei de eerste internationale conferentie over "Public relations en bosbouw" plaats. Zulke internationale ervaringen zullen het besef versterken dat er vele bospaden naar Rome leiden.

Binnen afzienbare tijd zullen op Hinkeloord enige leerstoelen opnieuw worden bezet. Laat de benoemingsadviescommissies

daarbij voldoende aandacht besteden aan het beheersaspect van bossen, natuurterreinen en landschap tezamen. Want de systematiek van beheer van deze elementen toont een grote onderlinge gelijkenis en beheerders hebben met alle drie gelijktijdig te maken.

De kennisverwerving hoort daarom thuis in Wageningen en mag niet verdeeld worden over verschillende universiteiten in Nederland.

JB